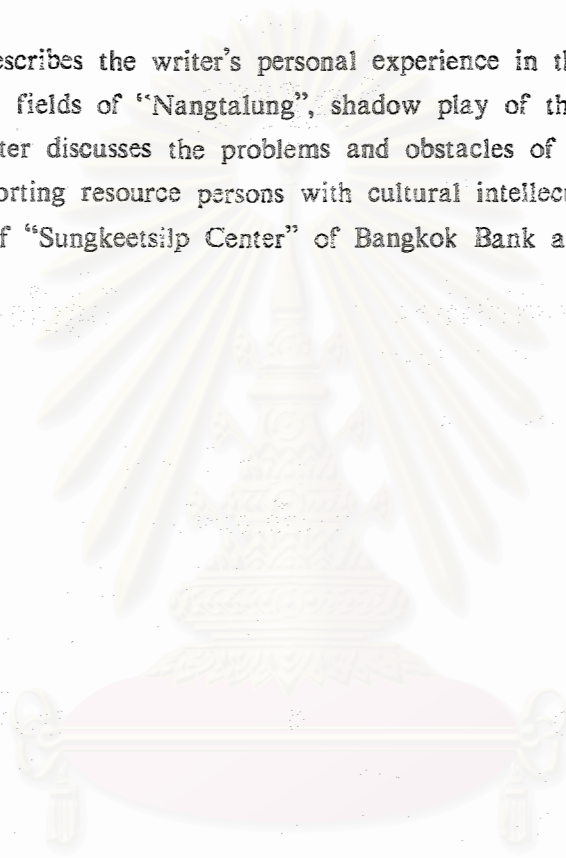

Folklore Data Collection

Anek Nawikamoon

The article describes the writer's personal experience in the process of collecting folklore data particularly in the fields of "Nangtalung", shadow play of the South and folk songs of the Central region. The writer discusses the problems and obstacles of the process, covering the role of the government in supporting resource persons with cultural intellectuality. The final part touches the academic services of "Sungkeetsilp Center" of Bangkok Bank and the writer's wishes. Pictures are included.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เก็บข้อมูลเรื่องพื้นบ้าน

เอนก นาวิกมูล*

เป็นความสะดวกอย่างหนึ่งในการเขียนเรื่องนี้ คือ บรรณาธิการได้กรุณาบอกประเด็นที่ต้องการให้เขียนมาเลย 3 หัวข้อ การบอกเช่นนั้นบางคนอาจจะนึกว่าคล้ายเป็นการตีกรอบ แต่สำหรับผู้เขียนแล้วเห็นว่าสะดวกก็เหมือนกัน อย่างน้อยจะได้กำหนดตัวเอง และพยายามเขียนให้ตรงกับความต้องการของผู้อ่านให้มากที่สุด ที่ต้องขอลอกตัวแจ้งให้ทราบ คือ เรื่องทั้งหมดเขียนจากประสบการณ์ ต้องเอาตัวเองเป็นหลัก หากทำอ่านแล้วรู้สึกว่าคุณก็ควรขอลอกล่วงหน้าด้วย

หัวข้อที่ 1 ว่าด้วยการคัดเลือกเรื่องที่จะทำ

เมื่อเราจะทำข้อสอบ เรามักเลือกข้อที่สามารถตอบได้มาทำเสียก่อน แต่กรณีศึกษาเรื่องพื้นบ้านพื้นเมืองไทยเรื่องนี้กลับต้องทำในลักษณะตรงกันข้าม

การไปศึกษาเรื่องพื้นบ้านเมื่อประมาณ 15 ปีก่อนโน้น ไม่มีใครมาบังคับกะเกณฑ์ให้ทำ ผู้เขียนเลือกออกไปค้นคว้าหาคำตอบเองเพราะอ่านหนังสือแล้วเกิดข้อสงสัยที่หนังสือไม่อาจตอบได้ คนรอบข้างก็ตอบไม่ได้ นอกจากนั้น บทความและสภาพการณ์ต่าง ๆ ยังช่วยเร่งกระตุ้นให้รีบออกไปทำงานโดยด่วน หาไม่แล้วก็จะมีความสงสัยและความวิตกกังวล ขนขนาดใหญ่ติดตัวตลอดไป

หากท่านมีเวลา ลองย้อนกลับไปค้นหนังสือเล่มและหนังสือพิมพ์เมื่อเกือบ 20 ปีก่อนขึ้นไป หนังสือพิมพ์บางฉบับได้ลงบทความแสดงความเป็นห่วง ที่ภาพ

จิตรกรรมฝาผนังงามล้ำค่าถูกท่านสมภารเอาปูนขาวทาทับเสียโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ครูคนตรีไทย ครูนาฏศิลป์ รุ่นอาวุโสค่อย ๆ ล้มหายตายจากไปที่ละคนสองคนโดยที่คนรุ่นหลังไม่ทันได้เก็บบันทึกผลงานไว้มากเท่าที่ควร ศิลปะการละเล่นแบบไทย ๆ ถูกหลงลืมหาเวทีไม่ค่อยได้ มีแต่เวทีสำหรับเพลงฝรั่ง การแสดงสมัยใหม่แต่ละเรื่องอ่านแล้วล้วนแต่ชวนให้เศร้าใจสะท้อนใจแทบทั้งสิ้น

พออยากจะรู้ว่าอะไรที่เป็น “ไทย ๆ” มีรายละเอียดอย่างไร เทียวเสาะหาหนังสืออ่านดูก็ได้พบปัญหาอีกกว่าที่แท้เรื่องไทย ๆ ยังมีที่คนไทยไม่รู้ ไม่เขียนอีกตั้งมากมาย เรื่องบางเรื่องคนรุ่นเก่าเขียนไว้ยาว 3 หน้า คนรุ่นหลังเขียนอีกก็ที่ยังยาว 3 หน้าเท่าเดิมไม่มีอะไรงอกขึ้นมาเพราะใช้วิธีลอกคัดกันอยู่แค่นั้น ข้อนี้แสดงว่าเรามีข้อบกพร่องในการแสวงหาขยับขยายความรู้ ปล่อยให้ความรู้แคระแกร็นมาเสียมากต่อมาก ในเมื่อผู้เขียนยึดคติ “นำเสนอข้อมูลใหม่ ตรวจสอบแก้ไข ข้อมูลเก่า” ก็จะมีอยู่หนึ่งเฉยไม่ได้

แรกสุดทีเดียว ผู้เขียนสนใจภาพจิตรกรรมฝาผนังเพราะตัวเองชอบวาดรูปอยู่แล้ว พอมีโอกาสเข้ากรุงเทพฯ แล้วถึงวันเสาร์อาทิตย์หรือปีก็ตามก็ออกตระเวนไปตามวัดต่าง ๆ เพื่อเยี่ยมชมภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่อยมา พร้อมกันนั้นก็ไปแสวงหาหนังสือทั้งเก่าแก่โบราณจนถึงใหม่เยี่ยมชมตามหอสมุดแห่งชาติ และ

*เอนก นาวิกมูล, ร.บ. ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทั้งหลายมาอ่านสอบทานเพื่อ
สำรวจข้อมูลอยู่ตลอดเวลาจนพอจะรู้ว่าอะไรขาดอะไร
เกิน เรื่องอ่านมากนี้สำคัญมาก ในการค้นคว้าใด ๆ
จะขาดเสียไม่ได้เลย ต้องขอย้ำ ต่อมาอีกพักหนึ่งก็มา
เกิดความเป็นห่วงเรื่องชีวิตศิลปินว่าไม่ค่อยมีคนบันทึก
จึงเริ่มเน้นไปยังเรื่องเก็บประวัติชีวิต ผลงานของศิลปิน
แขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น นายหนังตะลุง พ่อเพลงแม่
เพลง ครูคนตรีนาฏศิลป์ไทย คนเชิดหุ่นกระบอก จิตรกร
และครูละครชาตรี ฯลฯ เหล่านี้อยากจะเก็บเสียให้
หมด แต่พอทำงานไป สะเซหาไปก็รู้ว่ากำลังส่งมีไม่พอ
ความรักชอบในบางเรื่องมีไม่พอ ต้องค่อย ๆ คัดทอน
ลงมาตามที่ใจชอบและรู้สึกทำได้ หนักจริงจนเหลือ
เพียงบางแขนงนั่นคือแขนงการเล่นพื้นบ้าน นอกนั้น
ถือเป็นเรื่องรอง

ในแขนงการเล่นพื้นบ้าน ที่สนใจมากที่สุดมี
2 เรื่อง คือ หนังตะลุง กับเพลงพื้นบ้าน เหตุที่สนใจ
หนังตะลุงก็เพราะผู้เขียนเป็นคนบักซ์ไต้อย่างหนึ่ง และ
เมื่ออ่านหนังสือว่าด้วยหนังตะลุงแล้ว มองเห็นช่องว่าง
ว่ายังไม่มีการเขียนประวัติหนังออกมามากอย่างจริงจัง
ข้อหนึ่ง อันหนังหนังในภาคใต้ นั้น ตั้งแต่อดีตจนถึง
ปัจจุบันก็มีเป็นพัน ๆ คน ถ้าตัดปัจจุบันออก ค็นย้อน
ไปยังอดีตที่กำลังจะหมดคนรู้ จะพบว่า มีชื่อครูหนัง
ปรากฏในบทร้องไหว้ครูหลายต่อหลายคน ผู้เขียนอยากร
รู้ว่าครูหนังรุ่นแรก ๆ ไหนมีประวัติอย่างไรบ้าง มีอายุ
สืบลงไปได้เท่าใด พอมีโอกาสก็เริ่มลงมือหาข้อมูลเสีย
ทันที ได้เริ่มสัมภาษณ์นายหนังคนแรกเมื่อปลายปี พ.ศ.
2517 พอปีถัดมา พ.ศ. 2518 ก็เดินทางไปยังจังหวัด
สงขลาเที่ยวสืบหาประวัติครูหนังตามชื่อที่ปรากฏใน
หนังสือหนังตะลุง ของ อาจารย์สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์
ทันที

ส่วนเรื่องเพลงพื้นบ้าน สนใจเพราะผู้เขียนชอบ
ฟังเพลงเก่า ๆ อยู่แล้ว ที่แรกอยากหัดเล่นดนตรีไทย

ให้เป็นเรื่องเป็นราว แต่พอหัดแล้วรู้สึกว่าจะไปกันไม่
ค่อยได้ ไม่มีความถนัดและความอดทนพอ พ.ศ. 2516
ไปฟังเพลงฉ่อยคณะยายตัวน ยายทองหล่อ ครั้งแรก
ที่สถาบัน เอ.ยู.เอ. รู้สึกชอบใจ ต่อมาได้เที่ยวหา
หนังสือเรื่องเพลงพื้นบ้านอ่านตามห้องสมุดต่างๆ รู้สึกว่า
หนังสือมีน้อยเหลือเกิน หนังสือที่กล่าวถึงเรื่องเพลง
พื้นบ้านเท่าที่พอหาได้นับถึง พ.ศ. 2517 มีฟังได้อยู่เพียง
2-3 เล่ม เล่มแรก คือ ลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ
ภาคที่ 25 เรื่องการเล่นเพลงแต่งโดยพระพิณจวรรณการ
(แสง สาลิตุล) รวมเพลง 14 เพลง เขียนสั้น ๆ
เล่มที่สอง ชื่อการเล่นของไทย แต่งโดยอาจารย์
มนตรี ตราโมท มีเรื่องเพลงพื้นบ้านคล้าย ๆ ในลัทธิ
ธรรมนิยมต่าง ๆ แต่แต่งเพิ่มออกไปอีกบ้างพอสมควร
เล่มที่ 3 ชื่อ เพลงพื้นเมืองจากพนมทวนโดย อาจารย์
สุมาลย์ เรืองเดช นับเป็นเล่มล่าสุด บรรจุเรื่องเพลง
พื้นบ้านเอาไว้เป็นจำนวนมาก บางเพลงยังไม่เคยเห็น
ใครเขียนในที่ใดมาก่อน นับเป็นหนังสือที่น่ายกย่อง
เล่มหนึ่ง

แต่เรื่องเพลงเป็นเรื่องที่ต้องฟังไปพร้อมกันด้วย
จึงจะเข้าใจ ถ้าฟังอ่านแต่ตัวหนังสืออย่างเดียวไม่พอ
ไม่รู้ว่าทำนองร้องเป็นอย่างไรแน่ อ่านไปก็ไม่สนุก
เวลานั้นที่ที่จะพอหาเพลงพื้นบ้านฟังได้ก็มีแต่เวทีสังคีต
ศาลาทีเดียว ใกล้เคียงร้านพอแคคร่อมลมตก กรมศิลปากร
ก็จัดหาเพลงการต่าง ๆ มาแสดงให้ประชาชนชม ใน
หมวดเพลงพื้นบ้าน เพลงที่พอจะหาฟังได้ก็คือลำตัด
นอกนั้นหาฟังค่อนข้างยาก แม้เพลงอย่างยายตัวน ยาย
ทองหล่อที่เคยเล่น ณ สังคีตศาลามาตั้งแต่เพิ่งเปิด กลับ
ไม่มีคนนำมาแสดงอีก ผู้เขียนอยากทราบว่ามีเพลงฉ่อย
เพลงปรบไก่ เพลงแอ่วเกล้าซ้อ เพลงอีแซว เพลงเทพ
ทอง เพลงระบำ เพลงพวงมาลัย เพลงพิชฐาน และ
เพลงอะไรต่อมิอะไรร้องอย่างไรก็เป็นอันหาฟังไม่ได้
ในบรรดาเพลงเหล่านี้ บางเพลงยังมีวิธีการร้องการเล่น

แตกต่างกันออกไปในระหว่างเล่นอีก เช่น เพลงฉ่อย มีกลอนเพลงเกริ่นร้องอย่างหนึ่ง กลอนสี่ กลอนโล ร้องไปอีกทำนองหนึ่ง การร้องรับของลูกคู่ ทางอุทัยธานี ร้องแบบหนึ่ง สุพรรณบุรี อ่างทองร้องแบบหนึ่ง กรุงเทพฯ ราชบุรี ร้องอีกแบบหนึ่ง ถ้าอ่านแล้วไม่ฟัง ก็จะไม่มีความเข้าใจได้เลย

เมื่อเกิดความสงสัย และข้องใจประกอบกับเป็นห่วงว่าเพลงการทั้งหลายจะสูญหายเสียหมด ผู้เขียนก็จำเป็นต้องออกไปแสวงหาข้อมูลด้วยตนเอง ไปหา ณ ที่ต้นตอเลย คือ ตัวพ่อเพลงแม่เพลง วันเสาร์ที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2518 ไปหาแม่เพลงคนแรก ครั้งแรกคือยายทองหล่อ ทำเลทอง บ้านอยู่ใกล้วัดสุวรรณาราม บางกอกน้อย ตามคนแถวนั้นไปสักหน่อยหนึ่งก็รู้ที่เกี่ยวนี้ยายทองหล่ออายุ 90 ปีเต็ม (พ.ศ. 2532) ยังมีจิตใจเป็นครุอยู่ตลอดเวลา คือ ยินดีถ่ายทอดความรู้เรื่องเพลงพื้นบ้านให้โดยไม่มีบนรับราคา แต่ผู้เขียนไม่อยากจะไปรบกวนให้ต้องเหนื่อยอีก มีไปหาบ้างก็เพียงไปเยี่ยม

เพลงพื้นบ้านภาคกลางเมื่อรู้จักใหม่ ๆ มีเพียง 10 กว่าชนิด พอค้นไปปีสองปีรู้จักพอเขียนได้ถึง 22 ชนิด ค้นไปอีกถึง พ.ศ. 2527 ได้ข้อมูลเพิ่มเป็น 44 ชนิด เวลานั้นเพิ่มเติมอีก 3 เพลงกลายเป็น 47 ชนิด ความรู้มีเกิดขึ้นตลอดเวลา ถ้าไม่เกิดที่จำนวนเพลงก็มาเกิดตรงปริมาณหรือเนื้อหาของเพลง เรื่องเพลงพื้นบ้านยังมีให้ค้นคว้าอีกมากมายไม่จบไม่สิ้น

ที่ว่าไม่จบไม่สิ้น จะพูดให้จบเสียทีเดียวก็ยกตัวอย่างจากเพลงฉ่อย เพลงอีแซว เรารู้แล้วฟังแล้วว่าเพลงดังกล่าวร้องอย่างไร เล่นอย่างไร แต่ที่ยังไม่รู้หมดคนนั้นมีอีก ได้แก่ทับเพลงหัวข้อต่าง ๆ ทับคือบทหรือชุดที่เล่น มีเรียกแตกต่างกันไปตามแต่เนื้อความที่จะร้อง เช่น ทับหมาชนิด ทับกระโต ทับเสื่อคำ ทับสงครามอินโดจีน ทับเครื่องบินตกที่อุทัยธานี ทับเข้า

เรือ ทับเข่านา ฯลฯ ยังมีเพลงฉ่อยที่เล่นเข้าเรื่อง เรียกว่า เพลงทรงเครื่อง เอาเรื่องขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี ลักษณะวงษ์ ทำนองยังไม่ทราบว่าเป็น เวลานั้นยังบันทึกกันไปได้เพียง 3-4 ตอนเท่านั้น เหตุผลก็คือ เวทีมีไม่พอ

เมื่อ พ.ศ. 2522 ธนาคารกรุงเทพ จำกัด เปิดศูนย์สังคีตศิลป์ขึ้น มีจุดประสงค์ที่จะสนับสนุนการเล่นแบบไทย ๆ สนับสนุนศิลปินให้มีเวทีแสดง และคืนผลกำไรของธนาคารกลับสู่สาธารณชน ผู้เขียนมีโอกาสได้เข้าไปทำงานด้วย พอมีโอกาสเช่นนั้นก็ได้หาเพลงพื้นบ้าน และการแสดงพื้นบ้านประเภทอื่นไปแสดงเพื่อบันทึกเสียงเก็บไว้มากมาย จนถึงทุกวันนี้คิดว่า เฉพาะเรื่องเพลงพื้นบ้านภาคกลางนั้น พอจะทำให้คนรุ่นหลังได้ ไปขอฟังขอศึกษาโดยสะดวกพอสมควรแล้ว เป็นอันหมดห่วงไประดับหนึ่ง

เท่าที่เล่ามานี้ ผู้เขียนเพียงต้องการบอกว่า การเลือกเรื่องจะค้นคว้าศึกษานั้น มีแรงมาจากความสงสัยใคร่รู้ อยากตอบตัวเอง และตอบผู้อื่นให้กระจ่าง ถ้าเป็นข้อสอบก็ถือว่าได้ตอบส่งไปเรียบร้อยแล้ว อุปกรณ์ที่จะทำข้อสอบก็ไม่มีอะไรมาก ที่สำคัญที่สุดก็คือศรัทธา คงได้เขียนคำเตือนใจไว้เสมอว่า “ศรัทธาเป็นพลัง” ศรัทธาในที่นี้คือความรักความชอบ เมื่อไม่กี่ปีมานี้ ผู้เขียนบังเอิญเห็นข้อความบนโต๊ะตัวหนึ่ง มีผู้เขียนคำควรคิดไว้ มีใจความว่างานที่เรารักคืองานที่ง่ายที่สุด ผู้เขียนเชื่อทันทีว่านั่นเป็นคำกล่าวที่ถูกต้องและเป็นความจริง

ภายหลังจากตอบคำถามเรื่องเพลงพื้นบ้าน และเรื่องหนังตะลุงเสร็จแล้ว ต่อมาก็ได้พยายามตอบข้อสงสัยเรื่องหุ่นไทย หุ่นใหญ่ ละครุชาติ และการละเล่นพื้นบ้านอีกหลายประเภท ตอบได้ดีบ้างชั่วบ้างตามกำลังปัญญา ที่ทำนอกเหนือเรื่องพื้นบ้านออกไปอีกเป็นแนวประวัติศาสตร์ เช่น เรื่องการถ่ายรูป การ

โฆษณา ก็อาศัยเกิดข้อสงสัย แล้วนำมาเป็นหัวข้อติด
ค้างในใจคอยตรวจสอบข้อมูลทั้งสิ้น

ผู้เขียนเชื่อว่าการค้นคว้าศึกษาเรื่องใด ๆ ก็ตาม
หากศึกษาในเรื่องที่ตนเองสนใจอย่างแท้จริง และตั้งใจ
จะตอบข้อสงสัยของตัวเองให้ได้แล้ว การศึกษาเรื่อง
นั้น ๆ มักประสบความสำเร็จเสมอ ผิดกันก็แต่ช้าหรือ
เร็วกว่ากันเท่านั้น

หัวข้อที่ 2 ว่าด้วยปัญหา และอุปสรรคในเรื่อง การเก็บข้อมูล

บางครั้งผู้เขียนก็นึกสงสัยเหมือนกันว่าสิ่งใดแน่จึง
เรียกว่าปัญหาและอุปสรรค เพราะเท่าที่ทำมาก็ไม่ได้
รู้สึกเดือดร้อนลำบากอะไรนักหนา เมื่อค้นใหม่ๆ มีเงิน
น้อยก็ทำตามกำลังที่มี กล้องถ่ายรูปยังไม่มียังไปขอยืม
คนโน้นคนนั้นมาใช้ และพยายามรักษาระมัดระวังไม่ทำ
ของเสีย เทปบันทึกเสียงขนาดเล็กไม่มี มีแต่เทปม้วน
ใหญ่เครื่องใหญ่เทอะทะหิ้วไปไหนไม่ได้ ก็ใช้สมุดจด
ตามคำบอกเอา ฟิล์มมีราคาแพง เคียวหนังสือได้ทีละสิบ
ม้วน แต่ก่อนซื้อได้อย่างเก่งก็มีม้วนสองม้วน มีน้อย
ซื้อน้อย ต่อมาผู้เขียนเห็นว่าเรื่องเพลง ใช้จ่ายไปเรื่อย ๆ
ไม่ได้ ต้องหาเทปมาบันทึกเสียงก็เก็บเงินไว้ซื้อเทป
หาซื้อเอาที่ราคาถูกลง ๆ หลังกระทรวง (ร้านค้าของเก่า)
ม้วนเทปกลับม้วนละ 20 กว่าบาท จะซื้อก็ต้องคิดแล้ว
คิดอีก บางม้วนใช้แล้วเหลือเศษเล็กน้อย พออัดเรื่อง
อื่นไม่พอก็มาต่อตรงที่เป็นเศษของอีกเรื่อง ค่อยๆ เหยียด
ไปหมด แต่ก็ต้องทำเพราะไม่เคยมีเงินซื้อเทปมาก ๆ

ภายหลังพอมีเงินจากค่าเขียนหนังสือเก็บ ได้สัก
ก้อนก็ค่อย ๆ ซื้อเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงมาเรื่อย ๆ ที่
ต้องใช้เงินมากที่สุดในชีวิตก็คือซื้อกล้องและชุดถ่ายวิดีโอ
(2527) ผู้เขียนยอมควักเงินก้อนใหญ่ซื้อก็เพราะขณะ
นั้นยังไม่มีใครถ่ายวิดีโอชีวิตพ่อเพลงแม่เพลงไว้อย่าง
เป็นเรื่องเป็นราวสักเท่าใด

ความจริงเมื่อมีโอกาสคราวใดที่สามารถทำข่าว
การจัดรายการเพลงได้แล้วผู้เขียนมักบอกข่าว ไปยังคน
ทำรายการโทรทัศน์บางรายการเท่าที่พอรู้จักให้มาถ่าย
วิดีโอบันทึกเอาไว้ จะทำเป็นข่าวหรือสารคดีสั้นยาว
เท่าไรก็ได้ เรียกว่าขอให้มีคนบันทึกไว้ก่อน

แต่การวีรอาศัยผู้อื่นในเรื่องใหญ่อย่างนี้ โอกาส
จะได้ถ่ายคนที่อยากให้ถ่าย เพลงที่อยากให้เล่น ออก
จะเป็นไปได้ยาก ใครจะมาถ่ายอยู่ได้ทุกเวลาที่เรากำลัง
ต้องการ ผลที่สุดผู้เขียนจึงตั้งใจซื้อเครื่องถ่ายเอง เป็น
เครื่องธรรมดา ๆ มีน้ำหนักมาก ตกกลางต้องถ่ายทั้งวิดีโอ
และกล้องถ่ายขาวดำ กล้องสี กล้องสไลด์ พระรุงพระรัง
ไปหมด กล้องวิดีโอรุ่นนั้น ปัจจุบันกลายเป็นกล้องดำ
สมัยอย่างอื่นไปแล้ว เสียทั้งบ้าง พรวนบ้าง ความคมของ
ภาพไม่เรียกว่าดี ตกกลางเป็นได้แค่บันทึกเบ็ดเตล็ด ยัง
ไม่เคยนำมาตัดต่อ และก็คงตัดต่อไม่ได้เป็นชิ้นเป็นอัน
แต่อย่างใด เรื่องราวบรรยากาศของเพลงพื้นบ้านภาค
กลางที่ตั้งใจอยากทำดี ๆ สีสวย ๆ ถึง พ.ศ. 2532 นี้ก็
ยังทำไม่ได้ มีแต่คนโน้นทำนิต คนนี้ทำหน่อยทั้งนั้น

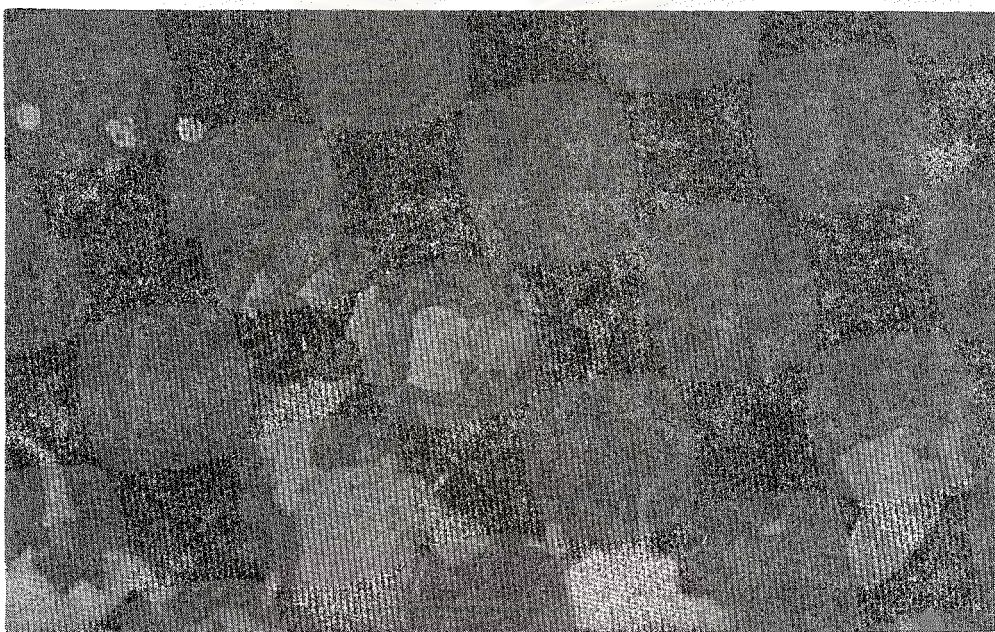
กรณีถ่ายรูป แต่เดิมเมื่อถ่ายล้างแล้ว ผู้เขียนจะ
บันทึกวันเดือนปีและเรื่องราวในภาพไว้คร่าว ๆ ต่อมา
ค่อย ๆ เขียนละเอียดคมมากยิ่งขึ้น

เรื่องการไปสัมภาษณ์ที่แรกเหงา ๆ อยู่บ้างเพราะ
มีคนสนใจน้อย คนที่จะชวนไปเป็นเพื่อนไม่อาจไปด้วย
กันได้ตลอดทุกหนทุกแห่งทุกครั้งทุกคราว อีกประการ
หนึ่ง การไปรบกวนคนแก่ขอความรู้ในที่จริงคนแก่ไม่
หวง ไม่เบียดเพราะเคยเรื่องอดีต ชอบรำลึกถึงความหลัง
อยู่แล้วแต่ผู้เขียนเป็นเด็ก รู้สึกเกรงใจกลัวคนแก่จะ
เหนื่อย แทนที่จะไปหลายหนติดต่อกัน ก็วิ่งรอกผ่อนเวลา
ให้นานออกไปสักหน่อย บางทีนานหลายเดือน บางที
นานเกือบปี พอเห็นนานพอแล้วจึงไปหา ว่าตามจริง
แล้วพ่อเพลงแม่เพลงและใคร ๆ ที่ไปหาต่างก็ต้อนรับ
เอื้อเฟื้อด้วยดีทุกคน ไม่เคยแสดงกิริยาปฏิเสธแต่อย่าง

โต ส่วนวิธีที่จะรู้ว่าใครอยู่ที่ไหนนั้นก็ทำกันง่าย ๆ คือถามค่อไปเรื่อย ๆ เป็นลูกโซ่ ใคร ๆ ก็คงทำเช่นนี้

ในระยะค่อ ๆ มา เมื่อก่อยรู้จักเพื่อนฝูงที่ชอบเรื่องไทย ๆ ทางเดียวกัน มีใจเป็นห่วงเรื่องไทย ๆ เหมือนกันมากขึ้น ก็ค่อได้เพื่อนร่วมทำงานกันค่อว่า ร่วมจัดรายการ ร่วมคึกปรีกษาเป็นกลุ่มก้อนขึ้น ถึงปี พ.ศ. 2524 ได้ร่วมกนจัดตั้งกลุ่มศึกษาเพลงพื้นบ้าน

แล้วค่อมากลายเป็นชมรมส่งเสริมศิลปินพื้นบ้าน ได้ทำงานเป็นผลสำเร็จร่วมกันหลายเรื่อง มีเรื่องบันทึกผลงาน เรื่องช่วยเหลือศิลปินเมื่อเจ็บไข้ได้บ่วย เป็นคณงานข้างล่างนี้ ที่จริงควรเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะดูแลเอาใจใส่ผู้สร้างมรดกทางปัญญา แต่ในเมื่อรัฐบาลยังไม่มีคนรับผิดชอบโดยตรง เอกชนก็ต้องเข้าช่วย แต่ช่วยมาก ๆ บางทีก็ไม่ไหว เพราะไม่มีโรงพยาบาลเป็นของตนเอง

กลุ่มศึกษาเพลงพื้นบ้าน จัดรายการ พื้นบ้านสัญจร เพื่อนำผู้สนใจเรื่องพื้นบ้านไปฟังเพลงพื้นบ้าน และชมแหล่งวัฒนธรรมที่น่าสนใจ พร้อมกันนั้นก็พยายามชักชวนหน่วยงานที่มีเครื่องบันทึกภาพบันทึกไว้ค่อ ไปถ่ายภาพเก็บไว้ด้วย ภาพนี้ถ่ายที่โพทัก อ. บางแพ จ. ราชบุรี (ภาพยนตร์เรื่องแผลเก่ามาถ่ายทำที่ตำบลนี้) เอนก นวักมุล ๘4 เมษายน 2524 ฟิล์มของกลุ่ม ฯ

หากจะกล่าวโดยกว้าง ผู้เขียนเห็นว่าผู้ที่มาทำงานคั่นค่อว่าเรื่องพื้นบ้านพื้นเมืองนั้นคงได้พบปัญหาคล้าย ๆ กันบ้างในบางข้อ เช่น ในภูมิภาคหนึ่ง ๆ สถาบันหนึ่ง ๆ ไม่มีเวที และห้องบันทึกเสียงที่มีคุณภาพดีพอ การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เทปเล็กค่ออย่างเดียวกันผู้เขียนคึกว่าไม่น่าจะเพียงพอ เพราะหากยังไม่เคยมีการบันทึกเสียงการละเล่นใด ๆ อย่างเป็นทางการด้วยเครื่องเสียงเครื่องบันทึกภาพที่ดีแล้ว ก็ยังไม่ค่อเป็นการบันทึกที่สมบูรณ์ได้ อันที่จริงเวทีที่ดีในบ้านเมืองของเราใช้ว่า

จะขาดเสียที่เดียว ที่เคยจัดคอนเสิร์ตได้ดี ๆ ก็มีไม่น้อย ถ้ามีใครจัดการเรื่องงบประมาณ และคึกกระบวนการแสดงให้ดีแล้ว งานก็คงสำเร็จและเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติแน่นอน

อีกข้อหนึ่งค่อทำอย่างไรเราจึงจะสร้างคนคั่นค่อว่าเรื่องพื้นบ้านพื้นเมืองให้ทันกันกับการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรม ถ้าเรามีคนทำงานแข่งกับเวลาจำนวนมากพอ การเก็บข้อมูลที่มีคุณค่าทางการศึกษาคึกจะไม่สายเกินไป เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ไม่ใช่คึกเสร็จแล้ว

ได้ค้นพบว่าเราต่างก็รู้ว่าการสร้างคนนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ถ้านึกไม่ไว้บสร้างแล้ว ความรู้ต่าง ๆ ที่คนรุ่นเก่า ซึมซับไว้ก็จะสูญมลายหายไปโดยไม้อาจเรียกคืนได้

หัวข้อที่ 3 ว่าด้วยการให้บริการความรู้

ความรู้เมื่อมีแล้ว ได้แล้ว หากไม่นำมาเผยแพร่ ก็ช่วยการ ทางที่จะให้บริการความรู้ มีได้ทั้งการพูด การเขียน การจัดรายการ และการเผยแพร่โดยทัศนูปกรณ์ ผู้เขียนเป็นแกนไม่ชอบพูด ผลที่สุดก็ต้องพูด ต้องบรรยาย แต่ไม่ว่าจะบรรยายสักเท่าไรก็ยังไม่ดีนัก เหมือนการเขียน ความถนัดนับเป็นเรื่องสำคัญข้อหนึ่ง

ถ้าไม่ถนัดทำ แต่ทำในสิ่งไม่ถนัดแล้ว ก็ไม่เกิดความ สนุกขึ้นมาสักเท่าไรได้

ว่าถึงเรื่องจัดการรายการ เงินสำหรับบุคคลหนึ่งคน เป็นสิ่งที่เขาอยากเสียมิได้ เพราะเป็นเครื่องตอบแทนในการสร้างสรรค์งานอย่างหนึ่ง มิใช่เอาเงินไปมอบให้กันเฉย ๆ การจัดแสดงมีประโยชน์ในแง่ที่ทำให้ผู้สนใจ ได้รับความบันเทิง และได้เห็นท่วงท่า ใฝ่รับรสชาติ และความรู้ต่าง ๆ โดยสมบูรณ์ เป็นเหมือนคุณภาพสามมิต ย่อมดีกว่าคุณภาพแบน ๆ หรือฟังแค่เสียงเฉย ๆ แต่ใครเล่าจะมีเงินจัดการแสดงบ่อย ๆ ได้

ชมรมสังคีตศิลป์พื้นบ้านภาคกลาง เชื้อเชื้อพ่อเพลงแม่เพลง เช่น นางฉวี ท่อโต้ว แม่บัวผัน ชานนศักดิ์-เพลงเรือ เพื่อทำร่ายรำหน้ามณฑปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อนุภ นาวินกุล พุศ. ๓ ๓๑ ๒๕๑๐ น ๒๕๕

เฉพาะที่ศูนย์สังคีตศิลป์ มีการจัดแสดงทุกวันศุกร์ ได้ก็เพราะทางธนาคารเล็งเห็นความสำคัญของกรมแสดงแบบไทย ๆ ซึ่งยังขาดแหล่งให้ความรู้ความบันเทิงอยู่นอกจากมีเวทีแสดงแล้ว ยังมีบริการถ่ายสำเนาเทป และวิดีโอให้แก่ผู้สนใจด้วย

การถ่ายสำเนาเทปกลับ ส่วนใหญ่ยังต้องใช้เครื่องเก่าชั่วโมงต่อชั่วโมง เพราะเครื่องถ่ายเร็วมีราคาแพง ยังไม่อาจทำได้ ถ้าผู้ชมรับบริการไม่เร่งร้อนเกินไปก็คงไม่เดือดร้อน ส่วนกรณีวิดีโอเนั้น เนื่องจากกล้องถ่ายมีจำกัด ถิ่นมีเพียงกล้องเดียว การที่จะให้ได้ภาพ

มุมมองต่าง ๆ ก็เหมือนที่เห็นระดับอาชีพทำกันจึงเป็นไปไม่ได้ ข้อนี้นับเป็นเรื่องน่าเสียดายเหมือนกันเพราะการแสดงหลายอย่าง ไม่อาจทำเหมือนเดิมได้อีกแล้ว

การที่จะทำใหม่อีกครั้งไม่ใช่เรื่องง่ายสักเท่าใด ต้องใช้เวลา ใช้เงินทุนสูง ปัญหาเช่นนี้คงจะมีต่อไปอีกนานพอสมควร

สัมภาษณ์วิทยากรร้องเพลงขอทานขนานแท้บนเวทีศูนย์สังคีตศิลป์ วรณา นววิบูลย์ ถ่าย
พ 11 กค 2529 ม 1257

การให้บริการอัดภาพ ข้อนี้ยังทำไม่ได้เพราะกำลังคนมีไม่พอ เครื่องมือเครื่องไม้ก็ไม่ได้ประจำที่ ศูนย์สังคีตศิลป์ ทั้งงานหลักของเจ้าหน้าที่ฝ่ายภาพก็มีใช้ งานเพื่อการร้องรำทำเพลงฝ่ายเดียว ยังต้องทำงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการของธนาคารอีกมากมาย สำหรับฟิล์มที่ผู้เขียนถ่ายเป็นของส่วนตัว จะนำมาให้บริการก็ยังลำบากทุกทีทุกเลเพราะจะให้ยืมก็มีปัญหาเรื่องทำลาย จะนำไปอัดให้เองก็ยุ่งยาก จะอัดเผื่อไว้จำหน่ายเลย ก็ทลายใจไม่ถูกว่าใครจะเอารูปแบบไหน ภาพที่นำไปตีพิมพ์ในหนังสือแล้ว จะแนะนำให้ผู้ใช้ไปถ่ายสำเนาก็ได้ ภาพไม่ชัด จะบอกให้ซื้อไปอัดก็ใช่ที่ ในอนาคตคงต้องนำภาพมาตีพิมพ์ขึ้นอย่างเป็นทางการโดยเฉพะ แต่จะทำอะไรก็ต้องคิดเรื่องเงินทุนอีก ในขณะนี้ การให้

บริการภาพจึงทำได้เพียงให้ยืมภาพขยายขนาด 10 นิ้ว ผนังลงแผ่นกระดานอัด ทำเป็นเรื่อง ๆ ประมาณ 20 เรื่อง มีผู้มาขอยืมไปติดบอร์ดเวลาจัดแสดงนิทรรศการบ่อย ๆ

ผู้เขียนฝันถึงการให้บริการความรู้ว่า ต่อไปภายหน้า สมควรทำเทปเสียง และวิดีโอตลอดถึงภาพชุด และหนังสือคู่มือต่าง ๆ ทั้งขนาดสั้น ขนาดยาวไว้ให้กันคิดว่าโดยสะดวกที่สุด อาจถึงขั้นยกบูม แล้วมีภาพฉายออกมาพร้อมเสียงเลยทันทีก็ได้ แต่ก็นั่นแหละ เรื่องฝันใคร ๆ ก็ฝันได้ จะให้สวยงามวิไลสมาตราสักเท่าใดก็มีสิทธิ์ แต่การทำคามฝันให้เป็นจริงดีลำบากนัก ใคร ๆ ย่อมรู้ทั่วกันทุกคน